

JORNADA SOBRE RENATURALITZACIÓ D'HÀBITATS

Món Sant Benet, Sant Fruitós de Bages, 24 d'abril de 2015

DOCUMENT DE RESUM DE LA JORNADA

El terme:

- El terme anglès 'rewilding' s'ha traduït per renaturalització o «reassilvestrament».

El concepte:

- La renaturalització és funció de processos socials i naturals estretament interrelacionats.
- S'entén per renaturalització un nou concepte de gestió que ha d'anar a favor dels processos naturals.
- Renaturalització no és sinònim de no-gestió.
- La renaturalització és un model de gestió en general aplicable a gran escala, en territoris extensos i poc poblats, on no es generin conflictes d'interessos, tot i que també es pot entendre com a «directriu» de gestió a petita escala (per ex. en l'hàbitat urbà quan es prenen decisions de maneig d'espais verds urbans, o en la infraestructura verda metropolitana).

El marc:

- El paisatge mediterrani és un mosaic d'hàbitats en diversos estats de successió ecològica, fruit de la interacció secular entre processos naturals i socials. Això li confereix una gran riquesa biològica.
- L'evolució de la coberta natural en la conca mediterrània mostra un patró clar de revegetació al nord i regressió forestal al sud. A Catalunya augmenta la superfície de bosc i matollar en detriment dels conreus i les pastures. A Europa l'abandonament de grans terrenys agraris és generalitzat i hi contribueixen polítiques agràries, factors de risc, la intensificació de l'agricultura i el canvi climàtic, principalment.
- El 62 % de la superfície de Catalunya és forestal (boscos, erms, entrecamps, pistes i zones no arbrades); un 77 % és privada, però el 70 % dels aprofitaments forestals tenen lloc en el 30 % de la superfície forestal privada. La majoria dels instruments de planificació forestal busquen principalment la producció primària, tot i que la gestió agroramadera creix.
- Aquest augment de les cobertes forestals coexisteix amb un augment sostingut de l'aridesa i del risc d'incendi a causa del canvi climàtic. Això pot desencadenar canvis irreversibles en les cobertes forestals actuals, tant en termes d'estructura com de riquesa i composició.
- El sector agropecuari, a Catalunya, gestiona una part important del territori, i suposa l'1 % del PIB. Bona part de les externalitats positives de l'activitat agrària recauen sobre la biodiversitat; el valor econòmic de les funcions ambientals i socials del sector agroramader i forestal equival a un 3,75 % del PIB català.
- Les polítiques internacionals de recuperació de fauna són cada vegada més actives, especialment per a la gran fauna. Les espècies que s'afavoreixen (amenaçades, singulars, emblemàtiques, protegides, etc) no necessàriament van a ambients en renaturalització. En canvi, hi ha una regressió dels grans herbívors domesticats i de la funció ecològica que duen a terme (herbívora).
- Hi ha el perill que la no-gestió afavoreixi la proliferació de les espècies invasores.
- La capacitat de càrrega de determinats hàbitats per a segons quines espècies (especialment ungulats com el senglar) pot ser incompatible amb un ús social o els aprofitaments agraris.
- L'increment en paral·lel de la superfície d'espais forestals sense gestió i de conreus altament nutritius és un factor de risc perquè afavoreix la sobreabundància de determinades espècies problemàtiques.
- Hi ha conceptes molt interioritzats socialment i valorats de manera molt diversa per la societat, fins i tot amb posicions enfrontades entre la societat més rural i la urbana: la bondat de l'expansió dels paisatges forestals, la intocabilitat dels boscos, la no-gestió.

Un cas d'estudi: present, passat i futur de la gestió dels hàbitats forestals a les Gavarres

- El 93 % de l'espai d'interès natural és forestal i el 98 % és privat.
- Passat: (s. XVIII) època daurada del suro, en què es potencia la sureda en detriment de l'alzinar; (s. XIX) es planten suredes en les vinyes perdudes per la filoxera; (Postguerra) es fan tallades arreu, creix el carboneig, l'extracció d'escorça, etc.
- Present (1946-2014) abandonament del bosc i despoblament rural, repoblacions forestals. 49 % de la superfície cremada almenys una vegada.
 - Futur: gran part del territori no es podrà gestionar. Unes 13.000 ha (46 % de l'EIN) quedaran a dinàmica natural. Es preveu que:
 - 10 % de les suredes quedin en no-gestió,
 - la sureda amb brolla esdevindrà brolla,
 - l'alzinar s'incrementarà,
 - les pinedes poden créixer (en funció de la recurrència d'incendis),
 - les castanyedes i les vernedes decreixeran; clapes de repoblacions com eucaliptus es mantindran.

Les opcions: com i perquè renaturalitzar?

- Cal reorientar la gestió dels hàbitats i de la fauna tenint present el mosaic de condicions espacials i temporals. No es tracta de decidir quin estadi de la successió ecològica cal promoure o afavorir (més o menys madur), sinó 'quant' se'n vol de cada tipus i com s'ha de gestionar. L'objectiu ha de ser conservar i recuperar espècies escasses però també gestionar la sobreabundància d'espècies problemàtiques (socialment i ecològicament).
- Cal adoptar models de gestió activa i preventiva (sobretot en hàbitats forestals), atenent a la certesa científica del canvi climàtic.
- És necessari adoptar una escala de treball a nivell de paisatge, atesa la complexitat dels processos naturals i l'efecte dels processos socials i econòmics.
- Gestionar a favor de les dinàmiques naturals és més eficient econòmicament i ecològicament que la no-gestió.
- Hi ha d'haver una responsabilitat social compartida en els espais on s'apliquin processos de renaturalització.
- Els espais naturals protegits i les reserves nacionals de caça poden ser escenaris on assajar models de gestió orientats a la renaturalització, però sobretot ho són espais prepirinencs i del sector tarragoní de la serralada Prelitoral on es puguin implantar projectes de renaturalització a gran escala pel fet de ser extensos i despoblats.
- Entendre la renaturalització en clau d'oportunitat, com un nou plantejament de desenvolupament rural, suposa adoptar una nova cultura des d'una perspectiva política, educativa, de promoció econòmica, etc. i s'ha de projectar a escala de país.
- Cal definir els valors a potenciar amb la renaturalització (regular la distribució d'espècies, maximitzar el rendiment econòmic, etc.), jerarquitzar-los i a continuació gestionar el territori de manera consensuada, des de la perspectiva acadèmica i tècnica i sense oblidar el paper que pot jugar el sector privat.

Continuarà...

La ICHN es compromet a organitzar dos nous tallers per abordar la qüestió i concretar opcions viables per a la renaturalització. Seran oberts a tots els sectors implicats (socials, del món acadèmic, naturalista, de l'Administració, etc.):

- i) des d'una perspectiva tècnica, s'analitzaran els models de gestió viables: on, com i amb quines premisses es poden implantar,
- ii) des d'un punt de vista d'oportunitat de desplegament de possibles models de finançament i dels seus efectes en l'economia verda (creació de llocs de treball, col·laboracions públic-privades, *crowdfunding* etc.).